

**ВИЩА ВОДЯНА РОСЛИННІСТЬ
ЛЕСОВИХ «ОСТРОВІВ» ЧЕРНІГІВСЬКОГО ПОЛІССЯ**

О. Яковенко

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53, Чернігів 14013, Україна
e-mail: ajakov2@gmail.com*

Наведено результати наукових досліджень вищої водної рослинності водних об'єктів лесових «островів» Чернігівського Полісся. На лесових «островах» вища водна рослинність займає невеликі площі (до 6 %). Рослинні угруповання мають типовий для Полісся видовий склад і структуру. Представлено класифікаційну схему, складену на основі еколого-флористичного методу. Встановлено, що вища водна рослинність водних об'єктів лесових «островів» Чернігівського Полісся представлена трьома класами: *Lemnetea*, *Potametea* і *Phragmito-Magnocaricetea*, в межах яких виділено 34 асоціації, що належать до 10 союзів і п'яти порядків. З'ясовано поширення рослинних угруповань і проведено порівняння репрезентативності класів вищої водної рослинності водним лесових «островів» Чернігівського Полісся. Найбільшою різноманітністю відзначається клас *Phragmito-Magnocaricetea*, за ним ідуть *Lemnetea* і *Potametea*. Угруповання класу *Lemnetea* трапляються переважно на мілководді у водоймах усіх лесових «островів». Рослинність вільноплаваючих водних рослин, що належить до класу *Lemnetea*, найбільше представлена на території Березнянсько-Менсько-Сосницького та Ріпкинсько-Чернігівського лесових «островів». Це пов'язано з густішою гідрологічною мережею на цих лесових «островах». Угруповання класу *Potametea* поширені лише на трьох лесових «островах» Чернігівського Полісся. Михайло-Коцюбинський лесовий «острів» має найменшу площу серед «островів». Його ландшафти є найбільш трансформованими і найменш обводненими, тому угруповань класу *Potametea* тут немає. В умовах підвищеної вологості й високого мінерального живлення розвиваються угруповання багаторічних трав *Phragmito-Magnocaricetea*, насамперед порядку *Magnocaricetalia*. Значне поширення угруповань класу *Phragmito-Magnocaricetea* пов'язане з наявністю сприятливих умов для їхнього розвитку: знижені ділянки заплави, які періодично підтоплюються, прибережні мілководдя зі значним коливанням рівня води протягом вегетації. Проведено порівняння синтаксономічної різноманітності класів вищої водної рослинності й визначено осередки фітоценотичного багатства. Водойми Михайло-Коцюбинського лесового «острова» вирізняються найменшою синтаксономічною різноманітністю і не мають осередків фітоценотичного багатства.

Ключові слова: водойми, вища водна рослинність, лесовий «острів», Полісся, синтаксономія, фітоценотична різноманітність

Трансформація ландшафтів призводить до змін рослинності. Зміна водного режиму та гідрохімічних показників насамперед накладає відбиток на водяну рослинність [3, 5]. Проте, з іншого боку, вища водна рослинність здійснює стабілізуючий вплив на порушені ландшафти [4].

Серед ландшафтів Чернігівського Полісся лесові «острови» є суттєво трансформованими внаслідок інтенсивного сільськогосподарського використання і

високої частки урбанізованих територій. Вплив господарської діяльності на ландшафти супроводжується просторовими змінами рослинності. Загалом ступінь представленості природної рослинності на лесових «островах» невисокий [7].

Результати досліджень вищої водної рослинності територій, прилеглих до лесових «островів» Чернігівського Полісся, висвітлено у монографічних зведеннях [1] та [2]. Проте геоботанічні дослідження гідрологічної мережі власне лесових «островів» не проводилися. Тому нашою метою було з'ясувати синтаксономічний склад і поширення вищої водної рослинності водойм лесових «островів».

Матеріали та методи

В основу аналізу вищої водної рослинності покладено 95 стандартних геоботанічних описів, виконаних автором протягом 2015–2021 рр.

Ідентифікацію угруповань проведено на основі праць Д. В. Дубини та W. Matuszkiewicz [2, 8], а також бази даних «Синтаксономія ...» [5]. Назви синтаксонів наведено за згаданою вище базою [5] та зведенням L. Mucina et al. [9].

Досліджувана територія

Ландшафтні комплекси лесових «островів» у Чернігівському Поліссі трапляються фрагментарно. Водні ландшафтні комплекси займають незначні площі. Це переважно річки, які оточують лесові рівнини, рідше перебувають у їхніх межах. Михайло-Коцюбинський лесовий «острів» має найменшу площу серед «островів». Тут протікають річки Руда і Струга та річка Верєб. У межах Ріпкинсько-Чернігівського лесового «острова» протікає річка Стрижень, а болотний масив «Замглай» розташований по східному краю. Річки Седнівсько-Тупичівського «острова» обходять його по периметру – р. Снов, Крюкова і Замглай. Найбільші площі річок лежать у межах Березнянсько-Менсько-Сосницького лесового «острова» – р. Мена, Дяговка, Красилівка, Ровчак, Майдан, Убідь. До поверхневих вод лесових «островів» належать також озера і ставки. Їхні площі в межах «островів» невеликі (охоплюють до 1–2 % території). Це переважно ставки, утворені на малих річках, і тимчасово заповнені водою западини (блюдця).

Результати і їхнє обговорення

На лесових «островах» Чернігівського Полісся площі, зайняті вищою водною рослинністю, не перевищують 6 %, а на деяких «островах» – менше 2 % (табл. 1).

Таблиця 1

Частка (%) ділянок, зайнятих вищою водною рослинністю (у ранзі класів), стосовно площ загального рослинного покриву лесових «островів» [7]

Клас рослинності	Михайло-Коцюбинський	Ріпкинсько-Чернігівський	Седнівсько-Тупичівський	Березнянсько-Менсько-Сосницький
<i>Lemnetea</i> O. de Bolòs et Masclans 1955	<1	4	1	3
<i>Potametea</i> Klika in Klika et Novák 1941	0	<1	<1	<1
<i>Phragmito-Magnocaricetea</i> Klika in Klika et Novak 1941	<1	1	2	3

У складі вищої водної рослинності водойм лесових «островів» Чернігівського Полісся виділено 34 синтаксони рангу асоціацій, які належать до 10 союзів, 5 порядків і 3 класів. Рослинні угруповання мають типові для Полісся видовий склад і структуру [2].

Синтаксономічний склад рослинності водойм лесових «островів» є таким:

- Клас *Lemnetea* O. de Bolòs et Masclans 1955
Порядок *Lemnetalia minoris* O. de Bolòs et Masclans 1955
Союз *Lemnion minoris* R. Tx. 1955
Ас. *Lemnetum minoris* (Oberdorfer 1957) Th. Müller et Görs 1960
Ас. *Lemnetum trisulcae* Den Hartog 1963
Ас. *Callitricho-Lemnetum minoris* Weber 1969
Ас. *Lemno minoris-Spirodeletum polyrrhizae* W. Koch 1954
Союз *Utricularion vulgaris* Passarge 1964
Ас. *Lemno-Utricularietum vulgaris* Soó 1947
Союз *Stratiotion* Den Hartog et Segal 1964
Ас. *Hydrocharitetum morsus-ranae* Van Langendonck 1935
Ас. *Salvinio-Hydrocharitetum* (Oberdorfer 1957) Boşcaiu 1966
Ас. *Ceratophylletum demersi* (Soó) Egger 1933
Клас *Potamogetonetea* Klika in Klika et Novák 1941
Порядок *Potamogetonetalia* Koch 1926
Союз *Potamogetonion* Libbert 1931
Ас. *Potametum perfoliati* (W. Koch 1926) Passarge 1964
Ас. *Potametum lucentis* Hueck 1931
Ас. *Potametum natantis* Hild 1959
Ас. *Elodeetum canadensis* Egger 1933
Клас *Phragmito-Magnocaricetea* Klika in Klika et Novák 1941
Порядок *Pragmitetalia* Koch 1926
Союз *Phragmition communis* Koch 1926
Ас. *Phragmitetum australis* (Gams 1927) Schmale 1939
Ас. *Thelypterido palustris-Phragmitetum australis* Kuiper ex van Donselaar et al. 1961
Ас. *Scirpetum lacustris* Schmale 1939
Ас. *Typhetum angustifoliae* (Allorge 1922) Soó 1927
Ас. *Typhetum latifoliae* Soó 1927
Ас. *Glycerietum maximae* Hueck 1931
Ас. *Acoretum calami* Egger 1933
Ас. *Equisetetum fluviatilis* Steffen 1931
Порядок *Oenanthetalia aquatica* Hejný ex Balátová-Tuláčková et al. 1993
Союз *Eleocharito palustris-Sagittarion sagittifoliae* Passarge 1964
Ас. *Glycerio fluitantis-Oenanthetum aquatica* (Egger 1933) Hejný 1948 em. 1978
Ас. *Oenanthe aquatica-Rorippetum amphibiae* Lohmeyer 1950
Ас. *Butomo-Alismetum plantaginis-aquatica* Slavnić 1948
Ас. *Eleocharitetum palustris* Ubrizsy 1948
Ас. *Butometum umbellati* (Konczak 1963) Philippi 1973
Ас. *Butomo-Sagittaritetum sagittifoliae* Losev in Losev et V. Golub 1988
Порядок *Magnocaricetalia* Pignatti 1953
Союз *Magnocaricion elatae* Koch 1926
Ас. *Caricetum rostratae* Rübel 1912
Союз *Carici-Rumicion hydrolapathi* Passarge 1964
Ас. *Cicuto-Caricetum pseudocyper* Boer et Sissingh in Boer 1942

- Союз *Phalaridion arundinaceae* Копецьký 1961
Ас. *Phalaridetum arundinaceae* (Koch 1926) Lib. 1931
Союз *Magnocaricion gracilis* Géhu 1961
Ас. *Caricetum ripariae* Soó 1928
Ас. *Caricetum acutiformis* Sauer 1937
Ас. *Caricetum gracilis* Almquist 1929
Ас. *Caricetum vesicariae* Br.-Bl. et Denis 1926
Ас. *Caricetum vulpinae* Nowiński 1928.

Рослинність вільноплаваючих водяних рослин, що належить до класу *Lemnetea*, найбільше представлена на території Березнянсько-Менсько-Сосницького та Ріпкинсько-Чернігівського лесових «островів». Це пов'язано з більш розвинутою гідрологічною мережею на цих лесових «островах». В умовах значного зволоження і високої родючості ґрунтів розвиваються угруповання багаторічних трав *Phragmito-Magnocaricetea*. Вони трапляються в комплексі з заболоченими угрупованнями чагарників (*Salicetea purpureae* Moor 1958) і дерев (*Alnetea glutinosae* Br.-Bl. et R.Tx. 1943). Такі комплекси найкраще представлені у заплавах річок та в інших зниженнях рельєфу в Березнянсько-Менсько-Сосницькому та Ріпкинсько-Чернігівському лесових «островах», часто формуються в місцях суфозій [7].

Угруповання класу *Lemnetea* часто трапляються на мілководді непротічних або слабкопротічних замкнутих водойм усіх лесових «островів». У межах класу виділено 1 порядок, 3 союзи і 8 асоціацій.

У межах лесових «островів» Чернігівського Полісся угруповання асоціації *Lemnetum minoris* трапляються повсюдно на прибережних мілководдях (зазвичай до 0,5–1 м глибини), в озерах, на заболочених ділянках і у ставках. У межах Ріпкинсько-Чернігівського лесового «острова» на водосховищі р. Стрижень (околиці села Роїще) трапляється і на більших глибинах (до 200 см). Як і попередня асоціація, угруповання ас. *Lemnetum trisulcae* трапляються у водоймах усіх лесових «островів». Найбільші площі вони займають у водоймах Березнянсько-Менсько-Сосницького лесового «острова». Це пов'язано не лише з великими площами водного покриття, а й з інтенсивнішим використанням території в сільському господарстві.

Угруповання асоціації *Callitricho-Lemnetum minoris* трапляються переважно у прибережній зоні річки Крюкова (Седнівсько-Тупичівський лесовий «острів») у місцях із товщею води до 50 см. Угруповання асоціації *Lemno minoris-Spirodeletum polyrrhizae* поширені в озерах річок Стрижень (Ріпкинсько-Чернігівський лесовий «острів»), Дягова, Мена (Березнянсько-Менсько-Сосницький), занедбаних меліоративних каналах (Седнівсько-Тупичівський лесовий «острів»). Асоціація *Lemno-Utricularietum vulgaris* у водоймах території дослідження трапляється зрідка, що може вказувати на негативні зміни гідрорежиму внаслідок антропогенного впливу на лесові «острови» Чернігівського Полісся. Асоціацію нами зафіксовано лише у двох описах на річці Крюкова.

У межах союзу *Stratiation* на лесових «островах» трапляються угруповання трьох асоціацій. *Hydrocharitetum morsus-ranae* часто трапляється у водоймах різних типів на всіх лесових «островах», формуючи вузькі смуги на прибережному мілководді. Найчастіше на угруповання можна натрапити в меліоративних каналах Замглаю, річки Мена, на прибережних ділянках річок Дяговка, Стрижень, заплавлених озер р. Снов. Очевидно, що поширеність цього угруповання пов'язана з підвищенням концентрації біогенних сполук у водоймах лесових «островів». Асоціацію *Salvinio-Hydrocharitetum* на території дослідження нами описано в межах Ріпкинсько-Чернігівського лесового «острова» у слабопроточних

водоймах, що добре прогриваються, зі слабкокислою реакцією середовища (у ставках на річці Стрижень). Угруповання ас. *Ceratophylletum demersi* поширені у прибережній зоні слабопроточних евтрофних водойм зі слаболужною чи нейтральною реакцією середовища. Зазначені водойми трапляються переважно в межах або поблизу населених пунктів (річки Снов, Мена, Дягова, Стрижень, Руда).

Угруповання класу *Potametea* на території лесових «островів» Чернігівського Полісся переважно поширені у центральній частині природних і штучних водойм – у місцях із глибиною води 0,3–2,5 м.

Порядок *Potametalia* у рослинності водойм представлений 1 союзом та 4 асоціаціями. Угруповання асоціації *Potametum perfoliati* ми описали у водоймах Березнянсько-Менсько-Сосницького лесового «острова» (річки Убідь, Красилівка) на мезоевтрофних і евтрофних ділянках, у ставках. Угруповання асоціації *Potametum natantis* займають ділянки евтрофних водойм завглибшки 60–80 см. Трапляються у водоймах Березнянсько-Менсько-Сосницького (р. Мена, Дягова, Убідь), Седнівсько-Тупичівського (р. Крюкова, Снов) і Ріпкинсько-Чернігівського (р. Стрижень) лесових «островів». Асоціація *Potametum lucentis* представлена фрагментарними заростями у водоймах р. Стрижень. Угруповання асоціації *Elodeetum canadensis* траплялися нам у межах Ріпкинсько-Чернігівського (р. Стрижень) і Березнянсько-Менсько-Сосницького (річки Убідь, Дяговка, Красилівка). Переважні умови оселищ (ставки, канали) – місця з мулистими донними відкладами завглибшки 0,2–0,8 м.

Клас *Phragmito-Magnocaricetea* представлений угрупованнями, які локалізуються на прибережному мілководді водойм різного типу, а іноді й у центральних зонах. У межах лесових «островів» Чернігівського Полісся він об'єднує 3 порядки, 6 союзів і 22 асоціації. Зазначений клас характеризується найбільшою ценорізноманітністю. Це пов'язано з наявністю сприятливих умов для розвитку його угруповань: знижені ділянки заплав, які періодично підтоплюються, прибережні мілководдя зі значним коливанням рівня води протягом вегетації.

Порядок *Pragmitetalia* представлений союзом *Phragmition communis*, що налічує 8 асоціацій. Найбільшою територіальною поширеністю характеризується асоціація *Phragmitetum australis*. Угруповання цієї асоціації утворюють значні зарості вздовж прибережних смуг річок лесових «островів». Характерні також для заростаючих ділянок русла, штучних водойм і каналів. Асоціація *Thelypterido palustris-Phragmitetum australis* приурочена до заболочених тривалозаливних прируслових ділянок водотоків і характерна для заводи річки Крюкова Седнівсько-Тупичівського лесового «острова». Угруповання *Typhetum angustifoliae* також є досить звичайними, але представлені менше. Трапляються на мілководді прибережних ділянок русел річок Стрижень, Дяговка і меліоративних каналів р. Мена. Асоціація *Typhetum latifoliae* трапляється спорадично, переважно в межах Седнівсько-Тупичівського лесового «острова». Характерні для мілководних заболочених прибережних ділянок р. Замглай. Угруповання *Scirpetum lacustris* у водоймах лесових «островів» не мають значного поширення. Характерні для мілководних ділянок русел річок Стрижень і Красилівка. Асоціація *Acoretum calami* має незначне поширення. Її угруповання трапляються на мілководді евтрофних слабопроточних водойм (річки Крюкова, Убідь, Стрижень). Асоціація *Glycerietum maximae* представлена угрупованнями, що переважно мають вигляд смуг на мілководдях мезоевтрофних і евтрофних водойм (річки Замглай, Крюкова, Мена). Угруповання асоціації *Equisetetum fluviatilis* трапляються спорадично, переважно по заболочених ділянках русел річок Замглай і Крюкова.

Порядок *Oenanthetalia aquaticae* об'єднує угруповання 1 союзу (*Eleocharito palustris-Sagittarion sagittifoliae*) та 6 асоціацій. Це угруповання повітряно-водяних і болотяних

видів на новоутворених мілководних ділянках. Угрупування асоціації *Glycerio fluitantis-Oenanthetum aquaticae* фрагментарно трапляються на прибережному мілководді р. Убідь. Асоціація *Oenantho aquaticae-Rorippetum amphibiae* в межах лесових «островів» Чернігівського Полісся трапляється рідко і характерна для мілководдя водойм басейну річки Мена та пересихаючих ділянок річки Убідь (Березнянсько-Менсько-Сосницький лесовий «острів»). Угрупування асоціації *Butometum umbellati* поширені у слабопроточних евтрофних водоймах із товщею води до 50 см. Виявлені у водоймах Березнянсько-Менсько-Сосницького лесового «острова» (річки Дяговка, Убідь). Асоціація *Butomo-Alismetum plantaginis-aquaticae* трапляється на мілководних ділянках русел річок Руда, Струга, Дяговка, Мена, Стрижень, які часто пересихають. Асоціація *Eleocharitetum palustris* характерна для прибережних смуг річок Крюкова і Замглай на тривалозаливних ділянках із незначною товщею води. Угрупування асоціації *Butomo-Sagittarietum sagittifoliae* фрагментарно трапляються у прибережній зоні ставків Березнянсько-Менсько-Сосницького лесового «острова», на прибережному мілководді річок Дяговка, Убідь, Майдан.

Порядок *Magnocaricetalia* в межах водойм лесових «островів» Чернігівського Полісся представлений 4 союзами: *Magnocaricion*, *Carici-Rumicion hydrolopathi*, *Magnocaricion gracilis* і *Phalaridion arundinaceae*. Асоціації перших 3 союзів (асс. *Caricetum rostratae*, *Cicuto-Caricetum pseudocyperi*, *Caricetum ripariae*, *Caricetum acutiformis*, *Caricetum gracilis*, *Caricetum vesicariae*, *Caricetum vulpinae*) трапляються переважно у тривалозаливних зниженнях р. Замглай (Седнівсько-Тупичівський лесовий «острів») і на ділянках із торф'яно-болотними ґрунтами болота Замглай (східні околиці Ріпкинсько-Чернігівського лесового «острова»). Угрупування ж асоціації *Phalaridetum arundinaceae* (союз *Phalaridion arundinaceae*) характерні для ділянок водойм Березнянсько-Менсько-Сосницького лесового «острова» з торф'яно-болотними й лучно-болотними ґрунтами і близьким заляганням ґрунтових вод (р. Мена, Майдан).

Синтаксономічне багатство класів вищої водної рослинності лесових «островів» різниться (табл. 2).

Таблиця 2

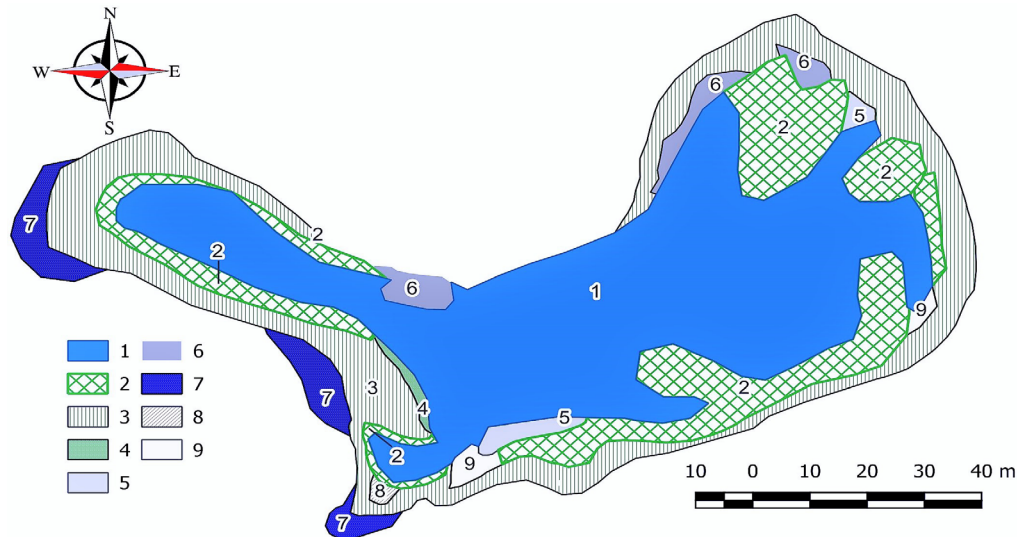
Синтаксономічна різноманітність класів вищої водної рослинності (кількість асоціацій)

Клас рослинності	Михайло-Коцюбинський	Ріпкинсько-Чернігівський	Седнівсько-Тупичівський	Березнянсько-Менсько-Сосницький
<i>Lemnetea</i>	5	6	8	6
<i>Potametea</i>	0	3	1	4
<i>Phragmito-Magnocaricetea</i>	2	15	14	12
<i>Всього</i>	7	24	23	22

Найменшу кількість асоціацій вищої водної рослинності спостерігаємо у водоймах Михайло-Коцюбинського лесового «острова». Для решти ж трьох лесових «островів» кількість асоціацій приблизно однакова (23 ± 1 асоціація). Причина в тому, що ландшафти Михайло-Коцюбинського лесового «острова» є найбільш трансформованими [6].

Для лесових «островів» Чернігівського Полісся, водойми яких мають більшу синтаксономічну різноманітність, визначені як осередки фітоценотичного багатства вищої водної рослинності водойми басейну річки Мена (див. рисунок), заболочені ділянки русел річок Замглай і Крюкова та водосховища р. Стрижень.

Незначне поширення мають угрупування *Lemno-Utricularietum vulgaris*, *Salvinio-Hydrocharitetum*, *Scirpetum lacustris*, *Acoretum calami*, *Oenantho aquaticae-Rorippetum amphibiae*, які й характерні переважно для осередків фітоценотичного багатства.

Карта поширення асоціацій вищої водяної рослинності у водоймі в околицях с. Данилівка, басейн р. Мена: 1 – відкрита водна поверхня; 2 – *Lemnetum minoris*; 3 – *Phragmitetum australis*; 4 – *Lemno minoris-Spirodeletum polyrrhizae*; 5 – *Ceratophylletum demersi*; 6 – *Typhetum angustifoliae*; 7 – *Glycerietum maximae*; 8 – *Butomo-Alismetum plantaginis-aquaticae*; 9 – *Oenanthe aquatica-Rorippetum amphibiae*

Угрупування вищої водяної рослинності водойм лесових «островів» Чернігівського Полісся представлено 34 асоціаціями, які належать до 10 союзів, 5 порядків і 3 класів. Спостерігається значна ценорізноманітність *Phragmito-Magnocaricetea*, що зумовлено ширшою екологічною варіабельністю представників класу, які можуть витримувати характерні для водних об'єктів лесових «островів» Чернігівського Полісся коливання рівня води, ґрунтового і водне засолення. Більшість асоціацій класу *Lemnetea* поширена у водоймах усіх лесових «островів». Зрідка трапляється лише асоціація *Lemno-Utricularietum vulgaris*, видовий склад якої чутливий до антропогенних змін гідрорежиму. Угрупування класу *Potametea* представлені лише чотирма асоціаціями. Це пояснюється незначною кількістю водойм зі сприятливими умовами (зокрема, рівень води) для формування фітоценозів цього класу.

Межування Ріпкинсько-Чернігівського і Седнівсько-Тупичівського лесових «островів» із болотним масивом Замглай обумовлює багатство і подібність синтаксономічного складу їхньої вищої водяної рослинності. На території цих двох «островів» і Березнянсько-Менсько-Сосницького виявлено осередки фітоценотичного багатства. Водойми Михайло-Коцюбинського лесового «острова» вирізняються найменшою кількістю асоціацій (лише 7). Це пов'язано зі сильнішим антропогенним впливом на них і меншим обводненням ландшафтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анищенко Л. Н., Булохов А. Д., Дайнеко Н. М. и др. Прибрежно-водная растительность приграничных территорий Брянской (Россия), Гомельской (Беларусь) и Черниговской (Украина) областей. Чернигов: Десна Полиграф, 2014. 176 с.
2. Дубина Д. В. Вища водна рослинність. К.: Фітосоціоцентр, 2006. 412 с.

3. *Клименко О. М.* Вища водна рослинність як індикатор екологічного стану гідроєко-системи (на прикладі річки Вижівка) // Вісн. НУВГП. Сільськогосподарські науки: зб. наук. пр. Рівне: НУВГП, 2020. Вип. 2(90). С. 72–82.
4. *Климчик О. М.* Вплив територій сільськогосподарського використання на якість природних вод. Сучасний стан і перспективи ефективного використання земельних ресурсів Полісся: зб. статей наук-практ. конф. (м. Житомир, 19 травня 2018 р.). Житомир: Вид-во ЕЦ «Укрекобіокон», 2018. С.62–66
5. Синтаксономія рослинності України. Український геоботанічний сайт: веб-сайт. URL: <http://geobot.org.ua/syntaxonomy/>
6. *Яковенко А.* Антропогенная трансформация ландшафтов лессовых «островов» Черниговского Полесья. Природное асяроддзе Палесья: асаблівасці і перспектывы развіцця: зб. наук. прац VIII Міжнар. наук. канф. (г. Брэст, 12–14 верасня 2018 г.). Брэст, 2018. С. 113–115.
7. *Lukash O., Yakovenko O., Miroshnyk I.* The mechanical degradation of land surface and the present state of the loess “islands” plant cover of Chernihiv Polesie (Ukraine) // Ecological Questions [online]. 2018. Vol. 29. # 4. P. 23–34. <https://doi.org/10.12775/EQ.2018.026>
8. *Matuszkiewicz W.* Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Warszawa: Wyd-wo PWN, 2001. 536 p.
9. *Mucina L., Bültmann H., Dierßen K.* et al. Vegetation of Europe: hierarchical floristic classification system of vascular plant, bryophyte, lichen, and algal communities // Applied Vegetation Science. 2016. Vol. 19. P. 3–264. <https://doi.org/10.1111/avsc.12257>

Стаття надійшла до редакції 05.07.22

доопрацьована 13.09.22

прийнята до друку 27.09.22

THE HIGHER WATER VEGETATION OF LOESS «ISLANDS» OF CHERNIHIV POLISSIA

O. Yakovenko

*T. Shevchenko National University “Chernihiv Collegium”
53, Hetman Polubotko St., Chernihiv14013, Ukraine
e-mail: ajakov2@gmail.com*

The results of research on the higher aquatic vegetation of the water bodies of the loess «islands» in Chernihiv Polissia are presented. Higher aquatic vegetation occupies small areas (up to 6 %) on loess «islands». The plant communities have been identified. Plant communities have typical species composition and structure for Polissia vegetation. The classification scheme of plant syntaxons is based on the floristic-ecological approach. It was established that the higher aquatic vegetation of the loess «islands» reservoirs is represented by three classes: *Lemnetea*, *Potametea* and *Phragmito-Magnocaricetea*, belonging to five orders, 10 unions and 34 associations. The distribution of plant communities was clarified. The comparison of the higher aquatic vegetation classes representation of the loess «islands» water bodies in the Chernihiv Polissia was carried out. The greatest phytocenotic richness and diversity is noted in the *Phragmito-Magnocaricetea* class, while the least is observed in the *Lemnetea* and *Potametea* classes. The *Lemnetea* class communities occur mainly in shallow water in the water bodies of all loess «islands». The vegetation of free-flowing aquatic plants belonging to the *Lemnetea* class is mostly represented on the territory of

the Berezna-Mena-Sosnytsia and Ripky-Chernihiv loess «islands». This is due to the larger hydrological network on these loess «islands». The *Potametea* class communities are distributed only on three loess «islands» of the Chernihiv Polissia. Mykhailo-Kotsyubinsky loess «island» has the smallest area among the «islands», the most transformed landscapes and a small number of water bodies. Therefore, there are no *Potametea* class communities here. In conditions of high humidity and high mineral nutrition, the communities of the *Phragmito-Magnocaricetea* perennial herbs develops, first of all, of the *Magnocaricetalia* order. The significant distribution of *Phragmito-Magnocaricetea* communities is due to the presence of favorable conditions for their development: low-lying areas of floodplains that are periodically flooded, coastal shallows with significant fluctuations in the water level during the growing season. A comparison of the syntaxonomic diversity of the higher aquatic vegetation classes was carried out. The centers of phytocenotic richness were determined. The reservoirs of the Mykhailo-Kotsyubinsky loess «island» are characterized by the least syntaxonomic diversity. There are no centers of phytocenotic opulence here.

Keywords: aquatic vegetation, syntaxonomy, phytocenotic diversity, water bodies, loess «islands», Polissia